

TÌM HIỂU CHƯƠNG TRÌNH GIÁO DỤC PHỔ THÔNG Ở NƯỚC CỘNG HÒA NHÂN DÂN TRUNG HOA

• TS. NGUYỄN BÁ THÁI

Viện Chiến lược và Chương trình Giáo dục

1. Bối cảnh

Năm 2000, Quốc Vụ Viện nước Cộng hòa Nhân dân Trung Hoa đã thông qua chương trình cải cách giáo dục phổ thông (GDPT). Theo kế hoạch, Ngày 1 tháng 9 năm 2001 bắt đầu triển khai thực hiện. Năm 2004 có 4 tỉnh thực hiện, năm 2006 có 10 tỉnh thực hiện. Đến năm 2008 toàn quốc phải thực hiện xong chương trình cải cách GDPT.

Phương án thực hiện chương trình GD ở trung học phổ thông (THPT) quán triệt toàn bộ phương châm GD của Đảng, thực hiện nghiêm túc Quyết định của Quốc vụ viện trung ương nước Cộng hòa Nhân dân Trung Hoa về việc đẩy mạnh cải cách GD, thúc đẩy một cách toàn diện GD tổ chất (năng lực) và Quyết định của Quốc vụ viện về Cải cách và phát triển GDPT, đáp ứng nhu cầu phát triển của thời đại, dựa vào thực tế nước mình và tham khảo các kinh nghiệm hữu ích trong cải cách chương trình GD của quốc tế, ra sức thúc đẩy tính sáng tạo đổi mới trong GD, nỗ lực xây dựng hệ thống chương trình GD THPT có tính đặc sắc riêng và tràn đầy sức sống của Trung Quốc, là cơ sở để tạo ra hàng triệu lao động có tố chất cao, hàng nghìn hàng vạn nhân tài chuyên môn và hàng loạt nhân tài xuất chúng.

Việc triển khai chương trình GD THPT cải cách chủ yếu do các địa phương chủ động và tự nguyện thực hiện tùy theo các điều kiện như: Cơ sở vật chất, đội ngũ giáo viên, cán bộ quản lý, tổ chức đầu ra cho cấp THPT như: hệ thống tuyển sinh đại học của tỉnh, hệ thống dạy nghề và hệ thống việc làm sau THPT, hệ thống kiểm tra đánh giá kết quả thực hiện.

2. Phương án thực hiện chương trình giảng dạy ở THPT

2.1. Mục tiêu đào tạo của GD THPT Trung Quốc

GD THPT là GD nền tảng tiến một bước trong việc nâng cao tố chất quốc dân trên cơ sở

GD nghĩa vụ 9 năm, hướng về đại chúng. GD THPT là cơ sở nền tảng cho sự phát triển suốt đời của học sinh (HS).

GD THPT phải thực hiện một cách toàn diện mục tiêu đào tạo của GD cơ sở theo Quyết định của Quốc vụ viện về Cải cách và phát triển GDPT, đặc biệt nhấn mạnh đến HS:

- Sơ bộ hình thành quan điểm thế giới, quan điểm nhân sinh, quan điểm giá trị;

- Lòng yêu tổ quốc xã hội chủ nghĩa, tự giác bảo vệ lợi ích và sự tôn nghiêm của quốc gia, kế thừa truyền thống ưu tú của dân tộc Trung Hoa, phát huy tinh thần dân tộc, có chí hướng và nguyện vọng cống hiến cho công cuộc tiến bộ xã hội và chấn hưng dân tộc;

- Có ý thức dân chủ và pháp chế, tuân thủ pháp luật nhà nước và đạo đức chung của xã hội, gìn giữ sự chính nghĩa của xã hội, tự giác thực hiện quyền lợi công dân, thực hiện nghĩa vụ công dân, chịu trách nhiệm đối với hành vi của mình, có trách nhiệm với xã hội;

- Có nguyện vọng và năng lực học tập suốt đời, nắm vững cơ sở tri thức và kỹ năng cơ bản để đáp ứng nhu cầu phát triển của thời đại, học được cách thu thập, phán đoán và xử lý tin tức, có các tố chất khoa học và nhân văn bước đầu, có tinh thần sáng tạo và năng lực thực tiễn;

- Có thể chất và tinh thần khỏe mạnh, ý chí ngoan cường, hình thành lối sống lành mạnh và cảm xúc thẩm mỹ, bước đầu có năng lực sinh hoạt độc lập, ý thức nghề nghiệp, tinh thần sáng nghiệp và năng lực lập kế hoạch cuộc đời;

- Ý thức chính xác về bản thân, tôn trọng người khác, học được cách giao lưu và hợp tác, có tinh thần tập thể, hiểu được tính đa dạng của văn hóa, bước đầu có ý thức mở mang ra thế giới.

Để thực hiện những mục tiêu trên, chương trình GD THPT Trung Quốc cần phải triển khai các nhiệm vụ cơ bản như sau:

- Cung cấp những nội dung cơ sở cần thiết

cho việc học tập suốt đời, tăng cường mối liên hệ với tiến bộ xã hội, phát triển khoa học kỹ thuật và kinh nghiệm của HS, mở rộng tầm nhìn, hướng dẫn sáng tạo và hoạt động thực tiễn;

- Thích ứng với sự đa dạng hóa của nhu cầu xã hội, sự phát triển HS một cách toàn diện và có cá tính, xây dựng kết cấu chương trình GD coi trọng cơ sở, đa dạng hóa, có tính tổng hợp;

- Tạo ra một môi trường thực hiện chương trình GD thuận lợi để hướng HS tới việc học tập chủ động, đề cao năng lực học tập tự chủ, giao lưu hợp tác, năng lực phân tích và giải quyết vấn đề của HS;

- Thiết lập hệ thống đánh giá về tính phát triển. Cải tiến các cách đánh giá trong trường học, thực hiện phương thức đánh giá tổng hợp kết hợp thành tích học tập và kỹ thuật; xác lập cơ chế giám sát chất lượng GD;

- Giao quyền tự chủ về chương trình GD một cách hợp lý và đầy đủ cho trường học, để trường học có thể thực thi một cách sáng tạo chương trình GD của quốc gia, triển khai một cách thích hợp với chương trình giảng dạy của trường, đảm bảo sao cho HS có được sự lựa chọn chương trình học tập hiệu quả.

2.2. Kết cấu của chương trình GDPT Trung Quốc

2.2.1. Kết cấu của chương trình GD

Chương trình GD THPT cấu thành từ ba tầng: lĩnh vực, môn học, mô đun.

Về lĩnh vực học tập:

Chương trình GD Trung học đặt ra tám lĩnh vực học tập đó là: ngôn ngữ và văn học, toán học, xã hội và nhân văn, khoa học, kỹ thuật, nghệ thuật, thể dục và sức khỏe, hoạt động thực tiễn tổng hợp.

Lĩnh vực GD được thiết lập có thể phản ánh tốt hơn xu thế tổng hợp hóa khoa học hiện đại, có lợi cho việc lập ra các tiêu chuẩn chương trình GD các môn dưới tầm nhìn của lĩnh vực học tập, để chỉ đạo giáo viên giảng dạy; có lợi cho chỉnh thể nội dung chương trình được quy hoạch, đề cao sự tu dưỡng tổng hợp của HS, thể hiện yêu cầu phát triển toàn diện đối với HS trung học; đồng thời, yêu cầu HS mỗi năm học phải thu hoạch được một học phần nhất định trong tất cả các lĩnh vực học tập, để ngăn chặn việc HS sớm học quá lệch một môn nào đó, tránh việc học

các môn quá nhiều...

Về môn học:

Mỗi một lĩnh vực đều do một số lượng các môn học tương đương với giá trị của chương trình GD tổ hợp thành. Tám lĩnh vực học tập bao gồm khoảng từ 12 đến 13 môn học như: ngữ văn, toán học, ngoại ngữ (tiếng Anh, tiếng Nhật, tiếng Nga...), chính trị tư tưởng, lịch sử, địa lý, vật lý, hóa học, sinh học, nghệ thuật (âm nhạc hoặc mỹ thuật), thể dục và sức khỏe, kỹ thuật... Trong đó, kỹ thuật và nghệ thuật là môn học mới được bổ sung, nghệ thuật và âm nhạc được sắp xếp dạy song song. Khuyến khích các trường học có điều kiện thực hiện dạy hai hoặc nhiều loại ngoại ngữ.

Về mô đun học tập

Mỗi môn học đều do một số lượng các mô đun tổ hợp thành. Giữa các mô đun vừa có tính độc lập tương hỗ, vừa phản ánh mối liên hệ logic của nội dung môn học. Mỗi mô đun đều có mục tiêu GD rõ ràng, đồng thời xoay quanh một nội dung nhất định nào đó, tập hợp kinh nghiệm của HS và các nội dung liên quan, tạo nên các phần học tương đối hoàn chỉnh; mỗi mô đun đều có những yêu cầu và kiến nghị đối với hoạt động dạy học của giáo viên và phương thức học tập của HS.

Thiết lập mô đun có ích cho việc giải quyết mâu thuẫn giữa sự ổn định tương đối trong xây dựng môn học ở trường học với sự phát triển mạnh mẽ của khoa học hiện đại, đồng thời có thể điều chỉnh kịp thời nội dung chương trình GD; cung cấp một chương trình giảng dạy phong phú đa dạng, tạo điều kiện cho nhà trường phát triển một cách đặc sắc; cho phép nhà trường có thể sắp xếp linh hoạt chương trình giảng dạy, HS tự chủ lựa chọn và kịp thời điều chỉnh chương trình, hình thành kế hoạch tu luyện chương trình GD mang tính cá thể.

2.2.2. Xây dựng chương trình GD

GD THPT được đặt ra là ba năm. Chương trình GD được tạo thành từ hai bộ phận bắt buộc và lựa chọn, được thực hiện học tập theo chương trình của HS qua các học phần, cụ thể như sau:

- Mỗi năm học của HS THPT Trung Quốc gồm 52 tuần, trong đó thời gian giảng dạy là 40 tuần, thực tiễn xã hội là 1 tuần, kỳ nghỉ (bao gồm nghỉ đông, nghỉ hè, nghỉ tết, nghỉ nghề nông) là 11 tuần.

Lĩnh vực học tập	Môn học	Học phần bắt buộc (tổng cộng 116 học phần)	Học phần tự chọn I	Học phần tự chọn II
Ngôn ngữ và văn học	Ngữ văn	10	Căn cứ vào nhu cầu đa dạng hóa của xã hội đối với nhân tài, thích ứng với tiềm năng và nhu cầu phát triển không giống nhau của HS, trên cơ sở những môn học bắt buộc tương ứng với nhau, phân loại, phân lớp tiêu chuẩn chương trình giảng dạy của các môn học để xây dựng một số mô đun cho HS chọn lựa.	Trường học căn cứ vào nhu cầu của phát triển văn hóa, khoa học kỹ thuật, kinh tế, xã hội và hứng thú của HS, xây dựng một số mô đun cho HS chọn lựa.
	Ngoại ngữ	10		
Toán học	Toán học	10		
Nhân văn và xã hội	Chính trị tư tưởng	8		
	Lịch sử	6		
	Địa lý	6		
Khoa học	Vật lý	6		
	Hóa học	6		
	Sinh vật	6		
Kỹ thuật	Kỹ thuật (bao gồm kỹ thuật thông tin và kỹ thuật thông dụng)	8		
Nghệ thuật	Nghệ thuật hoặc âm nhạc, mỹ thuật	6		
Thể dục và sức khỏe	Thể dục và sức khỏe	11		
Hoạt động thực tiễn tổng hợp	Hoạt động học tập mang tính nghiên cứu	15		
	Phục vụ cộng đồng	2		
	Thực tiễn xã hội	6		

- Mỗi học kỳ sắp xếp chương trình chia làm hai giai đoạn, mỗi giai đoạn 10 tuần, trong đó có 9 tuần giảng ở trên lớp, 1 tuần luyện tập và kiểm tra. Mỗi mô đun thông thường là 36 tiết, nếu sắp xếp mỗi tuần 4 tiết thì có thể hoàn thành được trong thời gian một giai đoạn học tập.

- HS học một mô đun và thông qua khảo hạch có thể đạt được 2 học phần (trong đó Thể dục và Sức khỏe, Nghệ thuật, Âm nhạc, Mỹ thuật, mỗi mô đun trên nguyên tắc là 18 tiết, tương đương với 1 học phần), học phần do nhà trường xác định. Trong 8 học phần bắt buộc về kỹ thuật, kỹ thuật thông tin và kỹ thuật thông dụng mỗi môn 4 học phần.

- Hoạt động học tập mang tính nghiên cứu là chương trình GD bắt buộc của mỗi HS, 3 năm tổng cộng là 15 học phần. Xây dựng hoạt động học tập mang tính nghiên cứu nhằm hướng dẫn HS quan tâm đến các vấn đề khoa học kỹ thuật

và cuộc sống, kinh tế, xã hội, thông qua quá trình tự chủ nghiên cứu và thực tiễn bản thân, HS có thể vận dụng một cách tổng hợp các vấn đề đã biết và có kinh nghiệm giải quyết, học tập. Hoạt động này cũng góp phần bồi dưỡng tinh thần nhân văn và trau dồi khoa học cho HS.

Ngoài ra, HS mỗi năm phải tham gia một tuần thực tiễn xã hội, tính làm 2 học phần. Trong ba năm, HS phải tham ra phục vụ cộng đồng không dưới 10 ngày công, tính làm 2 học phần.

- Yêu cầu học phần của HS tốt nghiệp: HS mỗi năm học đều phải đạt được số học phần nhất định trong mỗi lĩnh vực học tập, trong ba năm phải đạt được 116 học phần bắt buộc (bao gồm cả 15 học phần hoạt động học tập có tính nghiên cứu, 2 học phần phục vụ cộng đồng, 6 học phần thực tiễn xã hội), trong học phần lựa chọn II, chí ít cũng phải đạt được 6 học phần, tổng cộng là phải có được 144 học phần mới

được tốt nghiệp.

3. Nội dung chương trình GD

Việc lựa chọn nội dung chương trình GD trung học tuân theo nguyên tắc cơ bản dưới đây:

Tính thời đại :

Sự lựa chọn nội dung chương trình GD thể hiện sự tiến bộ của xã hội đương đại và sự phát triển của khoa học kỹ thuật, phản ánh xu thế phát triển của các khoa học, quan tâm chú ý đến kinh nghiệm của HS, tăng cường mối liên hệ giữa nội dung chương trình GD với cuộc sống xã hội. Đồng thời, phải kịp thời điều chỉnh, đổi mới theo nhu cầu phát triển của thời đại.

Tính cơ sở

Chương trình nhấn mạnh việc nắm vững tri thức kinh điển cần thiết và năng lực vận dụng linh hoạt; chú trọng bồi dưỡng hứng thú học tập, tinh thần tìm tòi nghiên cứu, thái độ kiên trì của HS; bồi dưỡng các năng lực như: sưu tập và xử lý thông tin, chiếm lĩnh lấy tri thức mới, phân tích và giải quyết vấn đề, giao lưu và hợp tác. Nội dung chương trình GD trung học vừa nâng cao kiến thức cơ sở chung của tất cả HS, vừa tạo ra những kiến thức cơ sở khác nhau làm nền tảng phát triển cho mỗi HS.

Tính lựa chọn

Để đáp ứng nhu cầu đa dạng hóa nhân tài của xã hội, nhu cầu phát triển không giống nhau của HS, và bảo đảm cho mỗi HS đều đạt đến kiến thức cơ sở chung, mỗi môn học đều phải phân loại, phân tầng để thiết kế nội dung chương trình GD đa dạng, cung cấp những tiềm năng phát triển khác nhau cho HS lựa chọn, thỏa mãn nhu cầu khác nhau của HS đối với chương trình GD.

4. Thực hiện và đánh giá chương trình GD

4.1. Sắp xếp chương trình GD một cách hợp lý và có thứ tự

Năm thứ nhất của THPT chủ yếu xây dựng chương trình GD bắt buộc, rồi dần dần tăng các chương trình GD lựa chọn, HS có thể lựa chọn vượt cấp; ba học kỳ cuối, nhà trường phải bảo đảm mỗi HS có được thời gian hoạt động thể dục, nghệ thuật...cần thiết, đồng thời khuyến khích HS có được những học phần nhất định theo hứng thú của mình và nhu cầu tiếp tục học tập một vài chương trình GD nào đó, cũng có thể sắp xếp ôn tập chung.

Nhà trường trong khi bảo đảm xây dựng tốt tất cả các mô đun bắt buộc, phải tích cực tạo điều kiện, đặt ra kế hoạch xây dựng chương trình GD lựa chọn, từng bước xây dựng nên chương trình GD lựa chọn phong phú đa dạng, có chất lượng cao.

Nhằm tăng cường GD chủ nghĩa tập thể, phát triển ý thức hợp tác và tinh thần đoàn đội của HS, trong ba năm học trường trung học tiến hành quản lý HS theo đơn vị hành chính lớp để triển khai hoạt động dạy học.

4.2. Xây dựng hệ thống chỉ đạo chương trình GD lựa chọn, hướng dẫn HS hình thành kế hoạch học tập chương trình GD có tính cá thể

Nhà trường phải tích cực tiến hành sáng tạo hệ thống, xây dựng hệ thống chỉ đạo chương trình GD lựa chọn, giúp HS lựa chọn đúng chương trình GD. Nhà trường cần cung cấp sổ tay thuyết minh và hướng dẫn lựa chọn chương trình GD, kịp thời phát cho HS trước khi họ lựa chọn chương trình GD. Chủ nhiệm lớp và các thầy cô khác có trách nhiệm hướng dẫn HS lựa chọn chương trình GD, đồng thời xác lập mối liên hệ tương đối ổn định và lâu dài với HS, hướng dẫn và giúp đỡ HS hình thành đặc điểm cá tính phù hợp, hình thành kế hoạch học tập theo chương trình GD hợp lý. Nhà trường cũng hướng dẫn phụ huynh đối xử đúng mức và giúp đỡ HS lựa chọn chương trình GD.

Nhà trường phải khuyến khích HS lựa chọn nhiều mô đun thuộc các phương diện mà HS có hứng thú, có tiềm năng, khiến cho HS thực hiện được sự phát triển có cá tính.

4.3. Xác lập chế độ nghiên cứu giảng dạy coi nhà trường là gốc

Nhà trường phải xác lập chế độ nghiên cứu giảng dạy coi nhà trường là gốc, khuyến khích giáo viên hướng vào các vấn đề thực tiễn dạy học để triển khai nghiên cứu giảng dạy, coi trọng việc giao lưu nghiên cứu và thảo luận của giáo viên ở các bộ môn khác nhau, xây dựng môi trường thuận lợi cho giáo viên phát huy tính sáng tạo khi thực thi chương trình GD, khiến cho quá trình thực thi chương trình GD trở thành quá trình trưởng thành nghề nghiệp của giáo viên. Nhà trường cần xác lập mối liên hệ với các bộ môn nghiên cứu giảng dạy và các học viện đại học,

hình thành một mạng lưới tư vấn chuyên nghiệp, chỉ đạo và đào tạo giáo viên chủ trọng thúc đẩy sự phát triển của chương trình GD.

4.4. Khai thác triệt để nguồn chương trình, xây dựng cơ chế cộng hưởng nguồn chương trình

Để đảm bảo việc thực hiện chương trình GD ở bậc trung học, nhà trường phải tăng cường xây dựng nguồn chương trình, khai thác triệt để và tận dụng hiệu quả nguồn chương trình hiện có trong trường. Đồng thời, ra sức tăng cường sự hợp tác giữa các trường với nhau và giữa các trường với cộng đồng, lợi dụng triệt để nguồn GD kỹ thuật chuyên nghiệp, nỗ lực thực hiện sự cộng hưởng nguồn chương trình.

Việc đặt ra chương trình trong nhà trường phải tiến hành phù hợp từng nơi từng lúc, nỗ lực phục vụ cho công cuộc kiến thiết kinh tế và phát triển xã hội, chú trọng sự dung hợp và thẩm thấu của GD THPT, GD Kỹ thuật chuyên nghiệp và GD cho người trưởng thành. Các trường trung học ở khu vực nông thôn khi đặt ra chương trình GD phải kết hợp với thực tế xây dựng và phát triển của nông thôn.

Chương trình GD trong nhà trường được thiết kế bởi một trường đơn, liên trường, cũng có thể liên hợp với các trường đại học, các viện nghiên cứu để cùng xây dựng ra chương trình GD.

4.5. Xây dựng chế độ đánh giá về tính phát triển

Thực hiện phương thức đánh giá kết hợp lẫn nhau giữa thành tích học tập của HS và các chỉ số trưởng thành, nhà trường phải căn cứ vào nguyên tắc đánh giá: mục tiêu đa nguyên, phương thức đa dạng, chú trọng quá trình; đồng thời vận dụng tổng hợp các loại phương thức: quan sát, giao lưu, trắc nghiệm, thao tác thực tiễn, công bố tác phẩm, tự đánh giá và đánh giá lẫn nhau; soạn cho HS cuốn Sổ tay chỉ số trưởng thành - tổng hợp và tình hình biến đổi, phản ánh toàn diện lịch trình trưởng thành của HS. Bộ phận hành chính GD phải tiến hành giám sát chất lượng GD trung học.

Một số bài học kinh nghiệm

- Chương trình GD THPT của Trung Quốc về cơ bản là một chương trình mở và hiện đại, phản ánh chủ trương GD suốt đời cho mọi người.

Các học phần mà HS tích lũy được mang tính pháp lý giúp cho các em chủ động kế hoạch học tập của mình.

- Quá trình tổ chức thực hiện rất dân chủ không áp đặt đại trà ngay mang tính thành tích mà làm thí điểm từng địa phương rồi triển khai mở rộng theo các điều kiện đã được chuẩn bị đầy đủ nên không gây ra tình trạng hẫng hụt về nguồn lực thực hiện để dẫn đến sự phá sản của chương trình.

- Chương trình GDPT nằm trong một hệ thống GD được cải cách theo 3 định hướng: Hiện đại hóa, học suốt đời, GD toàn diện cho con người có quan hệ liên thông với cấp học dưới là Trung học Cơ sở, với cấp học trên là đại học và liên kết với hệ thống GD nghề nghiệp và hoạt động xã hội.

- Quá trình triển khai đổi mới chương trình GD THPT gặp nhiều khó khăn, chẳng hạn: như đội ngũ giáo viên chưa theo kịp yêu cầu của chương trình cải cách. Để khắc phục tình trạng này, các trường đã tổ chức cho các giáo viên chưa thích ứng kịp tham gia hoạt động nghiên cứu khoa học để tự nâng cao trình độ và chuyển sang làm công tác phụ giảng chứ không đào thải theo chế độ thôi việc như Việt Nam hiện nay.

- Chương trình với 52 tuần học tập là rất căng thẳng, để giảm tải cho HS, các nhà trường đã tăng phân hoạt động thực tiễn cho HS và đổi mới phương pháp giảng dạy nhằm giảm bớt phương pháp GD mang tính nhồi nhét kiến thức cho HS.

TÀI LIỆU THAM KHẢO:

1. 2005 Green Paper on Education in China. (Educational Science Publishing Home, Beijing, 2005)
2. A Report on the Development of Basic education in China 2004- 2005. (Educational Science Publishing Home, Beijing, 2005)
3. Educational Statistics Yearbook of China, 2004. (Department of Development & Ministry of Education The Peoples Republic of China.)

SUMMARY

The article presents some points of view about the Chinese general school curriculum including the objectives, structure, content and evaluation of the curriculum.